

YUGOSLAVIAREN KONDAIRA GOGORRA

Yugoslaviako problemak behar dan neurrian hartzeko, Erresuma honen eta bere barruan bizirik diren nazioen kondairari begiratu behar jako. Yugoslaviako errealdade sozial berria ere, kondairan zehar sortutako mugetan kuadratzen da derrigorrez.

Danak dakigu, sozialismoak ere ezingo dauala ifernua zerutu. Umekeria hutsa da sozialismoa kritikatzeko, zerurik sortu ezin daualako. Ez dakit Thomas ala Heinrich Mann-ek esaten eban, gure mendearen bekaturik astunena antikomunismoa dala, eta oso oker ebilenik ezin esango da.

Baina hemen apaltasuna da lege, kondairaren barruan gagoz eta. Utopiak beste barik gauzatzeko ez da posible. Kondairak eskumenean utzi deuskuzan materialak eraikiko da etorkizuna, eta hau ez da izango ametsetan amets-egindako plangintzako bera. Amets Inposiblea baitzan gudu ostean sozialista intelektualek eta partianoek idurikatutako Yugoslavia, batez ere haren batasuna. Izan ere, zer euken eskuetan, halako Yugoslaviarik egin ahal izateko? Ez eukenagaz plan-egin eben eta, uts egin behar plangintzok.

EKONOMIA

Trasporte bide txarrak daukaz Yugoslaviak. Europako portu natural edo berezko onenak, hala ere. 1952-an, 68 % laborantzan ari zan. Baina Erresuma guztiko lur-zabalgoaren 38 % bakarrik egoen landuta; 31 % egur-baso zan, gainerakoa basamortu. Europako lurrazpirik aberatsenetakoa dauka Yugoslaviak, mea ondasun ugariakoa ta eskura-erazekoa: ikatza, bausita, burdina, beruna, Europako kobrea ta kromo meatza handienak, uranio, eta abar. Industria bortitza Eslovenian, Kroazian eta Vojvodinako eskualde autonomoan (behinola Austriaren menpean egonak lurrok).

Beraz, sozialistak nagusitu zirenean, ez euken komenientzia txarrik lehendik aurkitutako ekonomiazko aurrez-emanetan. Eta eman ere bultzada galanta eman outsoen ekonomiarri. 1952-1962 artean, munduko bigarren lekuan jarri zan Yugoslavia bizilaguneko produzio sozialaren geraldian (Japonen ondoren); hirugarren lekuan laborantza produzioan (Israel eta URSS-en ondoren); eta hirugarren lekuan, orobat, industria produzioan ere (Japon eta Bulgariaren ostean). Turismoak ere Europako beste inon baino arinago lgotzen dau urterik urte.

Lan arazoan antolaketan ere, autojestioagaz, sozialismo forma egokienetakoa sortu dabela esan behar da. Eta autojestioa ondorio guztiakaz (politikatan batez ere) finkatzen danean, oraindino hobeto geratuko dala itxaron leiteke.

KONDAIRA POLITIKAZKOA

Gogorra da Yugoslaviaren kondaira. Yugoslaviako Errelnua 1918-an sortu zan, Gerra Mundialaren ondotik. Beti alboko Erresumen azpian edo azpira jausteko arriskuan egondakoa izanik, sozialistek gogorki eutsi deutsoe Yugoslaviaren autonomiarri. Eguzkialde ta Mendebalaren artean sendo finkatu dau bere lekua Yugoslaviak, eta ez deutso inori amore eman nahi. Nazio arteko politikan hori.

Nazio barneko politikan sortu dira galtzaldi edo krisi larrienak. Yugoslavia mosaiko ezberdin bat da. Ez kulturari, ez erlijioari, ez ekonomian, ez hizkuntzan, ez kondairan, ez naziotasunean, ez dauka Yugoslaviak batasunik. Eta ideologia bat bakarrak eta Alderdi bat bakarrak ezarri leiskion batasuna franko artifiziala da. Ideologiaren eta Alderdiaren batasuna bera ere nahiko artifiziala dala esan behar, ta konpromiso batean oinarritzen da.

Barrizta-zaleek Alderdi-abar bakoitzaren beregaintasuna indartu gura leuke; unitaristek, berriz, Aginpide zentrala sendotu. Lehengoak, Errepublikak lantegiztatu (industrializatu) nahi leukeenak, katoliko ta Mendebal-zaleetan dira indartsu; bigarrenak, Errepublikak nekazariztatu gura leukeenak, ortodoxo ta Eguzkialde-zaleetan dira boteretsu. Bigarrenok besteon nagusi ibili dira kondairan; lehengoak, ostera, menperaturik egon dira mendez mende.

KROAZIAREN ABERTZALETASUNA

Egunerik Yugoslaviako zalapartaren baten albesteak zabalzen dituenen, gehien gehienetan Kroaziako zerbaltegatik izaten da. Hemen dago problema gaitzen zuloa. Kroaziak burruka abertzale

luze ta gogorreko kondaira dauka. Industria bortitza, kasik Yugoslaviako turismo guztia, ta Alderdi Komunista duda barik Intelektualena (Tito kroaziarra da).

Agram-eko Egiune edo Tratuagaz sartu zan Kroazia SHS Errelnuan (Yugoslavian), 1918-an. Baina, 1921-ean egindako Herri Kostitutio zentralista ikusirik, SHS Errelnutik alde egin eta Erresuma libre bihurtu gura izan eban. Kroaziar Laborari Alderdiaren kontra onartutakoa, eta Serbiaren hegemonismoaren instrumentu agiria baitzan Kostitutio hori. Serbia Handi bezala antolatzen eban Kostitutio honek Yugoslavia, beste nazioen begirune barik. Kroaziak atzeri egin gura izan ebanean, hala ere, harmaz eraso outson Serbiak. Kostitutioa sortu ta lau egunera, odoletan errenditu eban Zagreb-en kroaziar abertzaleen oposizioa serbiar gudari taldeek.

1928-an, Radic abertzaleen Buruzagia ta beste diputadu bi tiroz josita hiltzen dira Parlamentuan. 1929-an Diktadura: zentralismoa gorengo gailurrera heltzen da, militarismoak lagunduta. Terrore urteak, ondorengoak: A. Pavelic kroaziar faxistak oposizio talde harmatuak sortzen ditu, Gobernuaren terroreari terrorez erantzuteko. Gogor zaleak nagusitzen dira politikazko arazoetan; eta ordurarte mugimendu abertzalea gidatzen eben ezkertiarrek, jarraitasuna gaitzen dabe herrian.

1933-an, kroaziar laborarien altxamentua zanpatzen dau serbiar harmadak, ikaragarriko odoletan. 1934-ean, Errege-Diktadorea hiltzen da, kroaziar abertzale batek (edo montenegrotar batek) asesinatuta. Terrorea egunean baino egunean gogorrago bihurtzen da.

Gerra Mundiala hasten danean, bai Serbian eta bai Kroazian eskoitiarrak dabilta nagusi. Baina serbiar monarkikoen Hitler-en aurka erasotzen daben artean, Pavelic kroaziarra nazismoari lotzen jako, abertzaletasunaren kausa nazismoari gomendatuz. Titoren partianoek, horregatik, hiru arerlogaz burrukatzen eben: serbiar monarkikoen, kroaziar faxisten eta aleman harmadaren aurka. Lau frenteko etxe-gudutik urten eban, ba, Titoren Gobernu sozialistak, eta etxe-gudu kontsidera leitekene 25 urteko gogorraldiaren ondoren.

SOLUZIO GAITZA

Honeek izan dira Yugoslaviaren batasunaren aurrez-emanak: guztiak guztien kontra, eta Leviathanik Leviathanena agintari. Nazioon bakezko elkar bizitzarako Titok egin dauanarentzat ez dago gorazarre nahikorik.

Baina ilusio hutsa da, holakoxe aurrez-emanakaz abiatuta, urru-negi Joan leitekela itxarotea. (1966-an «Rankovic» arazoa izan zan. Lehendakari ordezeko honek ostera ere Serbia Handi-edo bihurtu gura eban Yugoslavia; eta ez eukan kezkarik, horretarako Tito bera iraultzeko ere. 1970-ean, «Zanko» arazoa izan da. Abertzalekerien faxismo kutsuak ere ez dira oraindino guztiz amatatu, emigranteen artean batez ere).

Guri iruditzen jakunez, Titok soluzio baterako oinarriak finkatu ditu; baina soluzioa ez da behin ta betiko asmatzen, beti berriro sortzen baino. Horregatik salatu gara, Yugoslaviako esturturetan dagozen zenbait problema erakusten.

JOSE AZURMENDI

DANTZA TOKI GOXOA LASTER ZABALTZEKO

KAFETEGI **AMALUR** RESTAURANTA